אֲפִילּוּ לא שמע השליח אלא קַן קוֹלְמוֹסָא – קול תקון הקולמוס
וְקַן מְגִילְתָא – וקול תקון הקלף, ושמע שהסופר אומר בשעה
שמתקנם, שעושה כן, כדי לכתוב לשמה, יכול להעיד על סמך זה
שהגט נכתב לשמה.
תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אַשֲׁי, הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, אֲפִילּוּ אם בשעת
כתיבת הגט היה הוּא – השליח בַּבַּיִת וְהַסּוֹפֵר כתב את הגט
בָּעֲלִיָּיה, או שהוּא – השליח היה בָּעֲלִיָּיה וְהַסּוֹפֵר כתב את הגט
בַּבַּיִת, וַאֲפִילּוּ אם לא נשאר במקומו כל זמן הכתיבה, אלא נִכְנָם
וְיוֹצֵא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, הגט כָּשֵׁר, והשליח יכול לומר 'בפני נכתב'.
ומבארת הגמרא, כשהוּא בַּבַּיִת וְסוֹפֵר בָּעֲלִיָּיה, איך יכול להעיד
שבפניו נכתב, הָא לֹא קָא חָזֵי לֵיהּ – הלא השליח לא רואה את
כתיבת הגט. אֶלָּא לָאו – על כרחך לומר בְּגוֹן דְּשָׁמַע השליח קַן
קוֹלְמוֹסָא וְקַן מְגִילְתָא – את קול הקולמוס וקול הקלף. הרי שדי
בשמיעת זו כדי להעיד בפני נכתב, וכדברי רב אשי. אָמַר מַר –
נאמר בברייתא שֶׁאֲפִילּוּ נִכְנָם וְיוֹצֵא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, הגט כָּשֵׁר.
שואלת הגמרא, מַאן – מי הוא הנכנס ויוצא, אִילֵימָא שָׁלִיחַ – אם
נאמר שהכוונה לשליח, הַשְׁתָּא – ומה אם הוּא בַּבַּיִת וְסוֹפֵר
בָּעֲלִיָּיה, דְּלֹא חָזֵי לֵיהּ – שהשליח אינו רואה את הסופר, אֲמַרְתְּ
שהגט כָּשֵׁר, נִכְנָם וְיוֹצֵא מִיבַּעְיָא – וכי צריך לומר שאם השליח
נכנס ויוצא אצל הסופר, שהגט כשר. עונה הגמרא, אֶלָּא סוֹפֵר –
כוונת הברייתא שהסופר נכנס ויוצא. שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא –
שהגט כשר, וכי מְשׁוּם דְּנִכְנָם וְיוֹצֵא ואינו כותב את הגט ברצף
אחד נִפְסְלִינֵיהּ – נפסול אותו. עונה הגמרא, לֹא צְרִיכָא דְּנָפַק
לְשׁוּקָא וְאָתָא – מדובר שתוך כדי הכתיבה יצא הסופר לשוק וחזר,
מַהוּ דְּתֵימָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ וְאָמַר לֵיהּ – שמא נאמר
שהסופר פגש בשוק אדם ששמו כשם הבעל שהסופר כותב לו גט,
ואמר לסופר שיכתוב גם לו גט, וכשחוזר לביתו ממשיך בכתיבת
הגט לשם אדם זה, קָא מַשְׁמַע לַן שאין לחשוש לכך.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין בבל: אִיתְּמַר, בָּבֶל, רַב
אָמַר דינה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְענין גיטין, והמביא גט בבבל ממדינה
למדינה אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר דין
בבל כְּדִין חוּץ לָאָרֶץ, והמביא גט ממדינה למדינה בבבל צריך
לומר כן. לֵימָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגֵי – אולי נאמר שרב ושמואל
חולקים בזה, דְּמַר סָבַר – רב סבר שטעם התקנה היא לְפִי שֶׁאֵין
בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ וכשיטת רבה, וְהָנֵי גְּמִירֵי – ובני בבל בקיאים ויודעים
שצריך לכתוב את הגט לשמה. וּמַר סָבַר – ושמואל סובר, שטעם
התקנה לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָנֵי נַמֵּי לָא שְׁכִיחֵי – וגם בני
מדינה אחת בבבל אינם מצויים במדינה אחרת ויהיה קשה להשיג
עדי קיום.
מקשה הגמרא, וְתִסְבְּרָא – וכי אתה סבור שזו מחלוקתם, וְהָא רַבָּה
אִית לֵיהּ דְּרַבָּא – הרי רבה מודה לרבא שטעם התקנה גם כדי
לקיים את הגט. מתרצת הגמרא, אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא בְּעֵינָן לְקַיְּימוֹ –
כולם מודים שצריך לקיים את הגט, אלא שרַב סָבַר, בֵּינְתַיִם דְּאֵיכָּא
מָתִיבָתָא – שיש ישיבות קבועות אחת בסורא מקום מושבו של רב,
ואחת בנהרדעא מקום מושבו של שמואל, ותלמידים הולכים
מישיבה לישיבה, מַשְׁכַּח שְׁכִיחֵי – נמצאים אנשים שמכירים את
החתימות ואם הבעל יערער ימצאו מי שיקימו אותם. וּשְׁמוּאֵל
סָבַר, מָתִיבָתָא בְּגִירְסַיְיהוּ טָרְדֵי – בני הישיבות טרודים בלימודם
ואינן מכירים את חתימות אנשי המקומות הללו, ועדיין יהיה קושי
למצוא עדי קיום.
הגמרא מביאה ראיה שבגלל ריבוי הישיבות דין בבל כארץ
ישראל: אִיתְּמַר נַמֵּי אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא, עֶשְׂרִים עֲצָמִים –
נהגו בְּבָבֶל כְּמִנְהָג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין, שלא צריך לומר בפני נכתב
ובפני נחתם, וזאת מִכְּלָל אָתָא רַב לְבָבֶל – מאז שרב הגיע לבבל
וקבע ישיבה בסורא ושמואל בנהרדעא. אבל קודם שהגיע רב
לשם, אף בבבל שהיו בקיאים לשמה, תקנו לומר, משום שלא היו
שיירות מצויות.
הגמרא מקשה על שמואל, מָתִיב רַבִּי יִרְמְיָה ממשנתינו, רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר שֶׁמֵּהעִיר רֶקֶם לְמִזְרָח העולם, דינו כדין מדינת הים והמביא
גט משם צריך לומר 'בפני נכתב', וְרֶקֶם עצמה בְּמִזְרָח העולם,
כלומר כדין חוץ לארץ. מַאשְׁקְלוֹן לְדָרוֹם העולם דינו כדין חוץ
לארץ, וְאַשְׁקְלוֹן עצמה בְּדָרוֹם העולם, שאף היא כחוץ לארץ.
מֵהעִיר עַכּוֹ לְצָפוֹן העולם דינו כדין חוץ לארץ, וְעַכּוֹ עצמה בְּצָפוֹן
העולם. וְהָא בָּבֶל לְצָפוֹנָהּ דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קַיְימָא – והרי בבל שוכנת
צפונית לארץ ישראל, דִּכְתִיב (ירמיה א יד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מִצָּפוֹן
תִּפָּתַח הָרָעָה', והכוונה לאויב שבא מבבל שנמצאת בצפון ארץ
ישראל. וּתְנַן בהמשך המשנה, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר עַכּוֹ כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
לְגִיטִּין. וַאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר שחולק על רבי יהודה שעכו דינה כארץ
ישראל, לֹא קָאָמַר אֶלָּא בְּעַכּוֹ דְּמַקְּרְבָא – לא חלק עליו אלא בעיר
עכו עצמה שהיא קרובה לארץ ישראל, אֲבָל בָּבֶל דְּמִרְחֲקָא לֹא –
אבל בבל המרוחקת מארץ ישראל לכל הדעות דינה כחוץ לארץ,
וקשה על שמואל שאומר שבבל דינה כארץ ישראל לגיטין.
מתרצת הגמרא, הוּא מוֹתִיב לֵהּ וְהוּא מְפָרֵק לֵהּ – רבי ירמיה
הקשה את השאלה הזאת והוא גם תירצה, לְבַר מִבָּבֶל – המשנה
דברה על כל המקומות שהם לצפונה של ארץ ישראל מלבד בבל
שיש טעם מיוחד שדינה כארץ ישראל.
שואלת הגמרא, עַד הֵיכָן הִיא בָּבֶל, כלומר, היכן גבולות בבל שיש
לה דין ארץ ישראל לענין גיטין. עונה הגמרא, אָמַר רַב פָּפָּא
כְּמַחֲלוֹקֶת לִיוֹחֲסִין כָּךְ מַחֲלוֹקֶת לְגִיטִּין – כשם שלענין המשפחות
בבבל, שמיוחסות הם ואין מעורב בהן פסולים נחלקו רב ושמואל
היכן הוא גבול בבל, כך נחלקו גם לענין גיטין. וְרַב יוֹסֵף אָמַר
מַחֲלוֹקֶת לִיוֹחֲסִין – מחלוקת רב ושמואל היא רק לענין יוחסין, אֲבָל
לְגִיטִּין אין מחלוקת בדבר, וּלְהִבְרֵי הַכֹּל עַד אַרְבָּא תְּנִינָא דְּגִישְׁרָא –
עד המקום של הערבה השניה הסמוכה לגשר, דין בבל כארץ
ישראל, ומשם והלאה דינה כחוץ לארץ.
רַב חִסְדָּא מַצְרִיךְ לומר בפני נכתב ובפני נחתם כששליח מביא גט
מַאקְטִיסְפּוֹן שהיה מחוץ לבבל מעברו האחד של החידקל, לְבֵי
אַרְדְּשִׁיר שהיה מעברו השני, ודינו כמביא ממדינה למדינה. וְאולם
מִבֵּי אַרְדְּשִׁיר לְאַקְטִיסְפּוֹן לֹא היה רב חסדא מַצְרִיךְ לומר כן.
שואלת הגמרא, לֵימָא קָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ – נאמר
שסובר רב חסדא כמו רבה שטעם התקנה מפני שלא בקיאים
לשמה, וְהָנֵי גְּמִירֵי – ובני העיר ארדשיר היו בקיאים לשמה
ולפיכך המביא משם גט אינו צריך לומר, ובני העיר אקטיספון לא
היו בקיאים והמביא משם צריך לומר. שואלת הגמרא, וְתִסְבְּרָא –
וכי אתה סבור שזה טעמו של רב חסדא, וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרַבָּא
– והרי רבה מודה לרבא שטעם התקנה הוא גם כדי לקיים את
הגט, ולפיכך תקנו לומר כן, אפילו שבקיאים לשמה.
אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא בְּעֵינָן לְקַיְּימוֹ – לכל הדעות טעם התקנה משום
קיום הגט, וְהָנֵי בני ארדשיר כֵּיוָן דְּאָזְלֵי לְשׁוּקָא לְהָתָם – שהיו
הולכים לשוק שנמצא באקטיספון, הָנָךְ – בני אקטיספון יָדְעֵי
בַּהֲתִימּוֹת יָדְא דְּהָנֵי – מכירים את חתימות בני ארדשיר, שבבואם
לשוק חותמים על שטרי הלוואה או מכר, והשטרות נשארים בידי
אנשי אקטיספון. וְהָנֵי דְּהָנָךְ לֹא יָדְעֵי – אבל בני ארדשיר אינם
מכירים את חתימות אנשי אקטיספון, מַאי מַעֲמָא אינם מכירים,
בְּשׁוּתָּפֵיהוּ טָרְדֵי – לפי שבני ארדשיר שבאים לשוק טרודים בעניני
הסחורה ואינם נותנים לב להסתכל בחתימות בני אקטיספון.
לפיכך, המביא גט מארדשיר לאקטיספון אין השליח צריך לומר,
מכיון שיובלו בני אקטיספון לקיימו, לפי שמכירים את החתימות
של בני ארדשיר, ועוד שבני ארדשיר מצויים באקטיספון והם
יכירו את חתימות בני עירם. אבל המביא גט מאקטיספון צריך
לומר בפני נכתב, שבני ארדשיר אינם מכירים את חתימות בני
אקטיספון ולא יהיה מי שיקיימם.
הגמרא מביאה שלשה הוראות שהורו אמוראים שהיו גרים
במחוזא: רָבָה בַּר אֲבוּהּ מַצְרִיךְ לומר בפני נכתב ונחתם מֵעַרְבָא
לְעַרְבָא – גם כשמביאים גט משורת בתים שבצד רשות הרבים
לשורת הבתים שבעבר השני. רַב שֵׁשֶׁת מחמיר יותר ומַצְרִיךְ לומר
גם מְשׁוּכְּנוֹתָא לְשׁוּכְּנוֹתָא – מקבוצת בתים לקבוצת בתים אחרת. וְרָבָא
מחמיר יותר ומַצְרִיךְ לומר אפילו בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה. שואלת הגמרא,

המשך בעמוד רא

וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּמוֹ, ובאותה שכונה בודאי אפשר למצוא אנשים שיקיימו את החתימות. מתרצת הגמרא, שַׁאנִי בְּנֵי מָחוֹזָא – שונה הדבר באנשי מחוזא, דְּנָיְידִי – שאינם מצויים בדרך כלל בבתיהם, לפי שהם טרודים בסחורה מחוץ לשכונה, ואינם מכירים את חתימות שכניהם.

רַב חָנִין מִישְׁתָּעֵי – היה מספר, שׁרַב כַּהֲנָא אַיְיתֵי גִּיטָּא – הביא גט וְלֹא יָדְעֵנָא – ואיני יודע אִי – אם היה מביאו מִסּוּרָא לְנַהַרְדְּעָא אִי מִנַּהַרְדְּעָא לְסוּרָא, אֲתָא רב כהנא לְקַמֵּיהּ דְּרַב, אָמַר לֵיהּ רב כהנא לרב צְרִיכְנָא – האם צריך אני לְמֵימַר בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נֶחְתַּם אוֹ לֹא צְרִיכְנָא, אָמַר לֵיהּ לֹא צְרִיכְתְּ – אינך צריך לומר, לפי שבבל דינה כארץ ישראל לענין גיטין,

וְאִי עָבְדַתְּ אַהֲנֵית – אבל אם תאמר יועיל הדבר. שואלת הגמרא,
מַאי אִי עָבְדַתְּ אַהֲנֵית – איזו תועלת תהיה אם השליח יאמר. עונה
הגמרא, דְּאִי אָתֵי – שאם יבא הַבַּעַל וּמְעָרֵער על כשרות הגט לומר
שהוא מזויף, לֹא מַשְׁגְּחִינַן בֵּיהּ – לא נחוש לדבריו מאחר והשליח
קיים את הגט.

הגמרא מביאה ברייתא, שמוכח משם שגם במקום שלא צריך
לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אם השליח אמר מועיל הדבר:
כְּדְתַנְיָא בברייתא, מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהֵבִיא גֵּט לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
אָמַר לוֹ אותו אדם לרבי ישמעאל האם צָרִיךְ אֲנִי לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב
וּבְפָנַי נֶחְתַּם או אֵינִי צָרִיךְ. אָמַר לוֹ רבי ישמעאל בְּנִי, מֵהֵיכָן אַתָּה
מביא את הגט, אָמַר לוֹ, רַבִּי, מִכְּפִי סִיסַאי אֲנִי מביא אותו. אָמַר
לוֹ רבי ישמעאל, צָרִיךְ אַתָּה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, שֶׁלֹּא
תְּיַזְּקֵק האשה לְעֵדִים שיקיימו את הגט במקרה שהבעל יערער
לומר שהוא מזויף. לְאַחַר שֶׁיָּצָא אותו אדם, נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי אֶלְעָאי,
אָמַר לוֹ רבי אלעאי לרבי ישמעאל, רַבִּי, למה הזקקת אותו לומר
כן, וַהֲלֹא כְּפַר סִיסַאי מוּכְלַעַת בִּתְחוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּקְרוֹבָה לְציפּוֹרי
יוֹתֵר מֵעַכּוֹ, כלומר, כפר סיסאי קרובה לציפורי שהיתה אז עיקר
יישוב ארץ ישראל יותר מעכו. וּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר עַכּוֹ כְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְנִיטִין, וקל וחומר לכפר סיסאי שהיא בארץ ישראל.
וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר וסוברים שצריך לומר, אֶלָּא
בְּעַכּוֹ דִּמְרַחֲקָא – המרוחקת מעיקר היישוב בארץ ישראל, אֲבָל
לגבי כְּפַר סִיסַאי דְּמִקְרְבָא – הקרובה לציפורי לֹא חולקים רבנן,
ומודים שדינו כארץ ישראל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני
נחתם.

כששמע רבי ישמעאל את דברי רבי אלעאי, חשב שכוונתו לומר,
שמאחר ובארץ ישראל לא תקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם, לא
מועילה אמירתו, ובמקרה של ערעור הבעל, יצטרכו שני עדים
לקיימו. אָמַר לוֹ רבי ישמעאל, שְׁתוֹק בְּנִי שְׁתוֹק, הוֹאִיל וְיָצָא הַדָּבָר
בְּהֶיתֵּר, שהגט כשר ולא נאמין לבעל אם יבוא ויערער, יָצָא –
ישאר הדין כך. שכשם שחכמים תקנו בחוץ לארץ שמועילה
אמירת השליח לבטל את ערעור הבעל, כך גם בארץ ישראל
מועילה האמירה, ואף אם הבעל יערער, לא נחייב את האשה
לקיים את הגט על ידי שני עדים.

הגמרא הבינה, שרבי אלעאי סבר שרבי ישמעאל מחייב את
השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם, והקשה לו, שמצד הדין אין
לחייבו. שואלת הגמרא, הָא אֵיהוּ נַמֵּי שֶׁלֹּא תִּיזָּקֵק לְעֵדִים קָאָמַר
לֵיהּ – הלא גם רבי ישמעאל אמר לאותו אדם שאין זו חובה לומר,
אלא כך היא טובת האשה ׳שלא תזקק לעדים׳ אם הבעל יערער,
ולמה סבר רבי אילעאי שרבי ישמעאל מחייב מן הדין. עונה
הגמרא, לֹא סַיְּימוֹהָ קַמֵּיהּ – כשספרו לרבי אלעאי את תשובת רבי
ישמעאל לאותו אדם, לא אמרו לו את סיום דבריו של רבי
ישמעאל שזה לטובת האשה, ולכן הקשה שמצד הדין אין לחייבו
בכך.

שָׁלַח לֵיהּ רַבִּי אֶבְיָתָר שהיה בארץ ישראל, לְרַב חִסְדָּא שהיה בבבל,
גִּיטִּין הַבָּאִים מִשָּׁם – מבבל לְכָאן – לארץ ישראל, אֵין השליח
שמביא את הגט צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם.

מבררת הגמרא, לֵימָא – אולי נאמר שרבי אביתר קָסָבַר שתקנו
לומר, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָנֵי גְּמִירֵי – ובני בבל בקיאים.
מקשה הגמרא, וְתִסְבְּרָא – וכי אתה סבור שזה טעמו של רבי
אביתר, וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא – והלא רבה מודה לרבא שתקנו
גם מפני קיום הגט, ואם כן אף שבני בבל בקיאין לשמה, צריך
לומר בפני נכתב כדי לקיים את הגט. אֶלָּא דְּכוּלֵי עָלְמָא סוברים
כרבא שפְּעָרָן לְקַיּוֹמֵי, וְכֵיוָן דְּאִיכָּא רַבִּים דְּפָלְקֵי וְנָחֲתֵי – כיון שיש
רבים שעולים לארץ ישראל ויורדים לבבל, מִישָׁפָּה שְׁכִיחֵי –
מצויים אנשים לקיים את הגט. אָמַר רַב יוֹסֵף מַאן לֵימָא לָן דְּרַבִּי
אֶבְיָתָר בַּר סַמְכָא הוּא – מי אמר לנו שרבי אביתר ראוי לסמוך
עליו בענייני הלכה, שעלינו לפסוק כמותו. וְעוֹד, הָא אֵיהוּ – הלא
רבי אביתר הוא זה דְּשָׁלַח לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה – ששלח דבר תוכחה
לרב יהודה על בני בבל, וכך כתב, בְּנֵי אָדָם הָעוֹלִין ללמוד תורה
מִשָּׁם לְכָאן – מבבל לארץ ישראל, הֵן קַיְּימוּ בְּעַצְמָן את הנאמר
בנביא על מה שעשו הגויים לישראל (יואל ד ג) ׳וַיִּתְּנוּ (אֶת) הַיֶּלֶד
בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ׳, לפי שגם הם עוזבים את נשותיהם
עגונות ובטלים ממצות פריה ורביה, ונקל בעיניהם ילדים וילדות
שראויים להוולד מהם. וְכָתַב לֵיהּ בְּלֹא שִׁירְטוּט – ורבי אביתר כתב
את הפסוק ביואל, מבלי לשרטט את הקלף, כלומר מבלי לחרוט
שורות קודם הכתיבה. וכתיבה בלי שרטוט אינה כהלכה, שהרי
אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁתַּיִם כּוֹתְבִין – שתי תיבות מכתבי הקודש אפשר
לכתוב בלי שרטוט, אבל שָׁלֹשׁ תיבות אֵין כּוֹתְבִין בלי שרטוט.
וּמַתְנִיתָא תָּנָא – ובברייתא שנינו שֶׁשָּׁלֹשׁ תיבות כּוֹתְבִין בלי
שרטוט, אבל אַרְבַּע תיבות אֵין כּוֹתְבִין בלי שרטוט. וממה שרבי
אביתר כתב מספר מילים גדול בלי שרטוט, מוכח שאינו בר סמכא
בענייני הלכה, ואם כן גם לגבי מה שפסק שגיטין הבאים מבבל
לארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב, אין לנו לפסוק כמותו.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, אֲמַטּוּ בָּךְ דְּלֹא יָדַע הָא – וכי כל מי שאינו
יודע דְּרַבִּי יִצְחָק – את דינו של רבי יצחק לָאו גַּבְרָא רַבָּה הוּא –
אינו נחשב לאדם גדול. בְּשִׁלְמָא מִילְתָא דְּתַלְיָא בְּמִסְבְּרָא [–ענין
התלוי בסברא], לְחַיֵּי – נכון הדבר שאם אומר סברא שאינה נכונה,
סימן שאינו אדם גדול, אבל הָא הדין של שרטוט גְּמָרָא הִיא – אינו
תלוי בסברא אלא בלימוד מרבותיו, וְגְמָרָא לֹא שְׁמִיעַ לֵיהּ – ורבי
אביתר לא שמע זאת מרבותיו. ואין ללמוד ממה שלא שירטט
שאינו אדם גדול. וְעוֹד הוכחה שרבי אביתר אדם גדול הוא, שהרי
הָא רַבִּי אֶבְיָתָר הוּא זה דְּאַסְכִּים מָרֵיהּ עַל יָדֵיהּ – שהקב״ה הסכים
על ידו לגלות לו סוד, כלומר, שזכה לכוין לבאר פסוק סתום
בביאור אמיתי.

הגמרא מבארת היכן מצינו שהקב״ה הסכים על ידו: דִּכְתִיב בענין
פילגש בגבעה (שופטים יט ב) ׳וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילַגְשׁוֹ׳, ומחמת כן ברחה
אל בית אביה. ונחלקו האמוראים מהו המעשה ששתה הפילגש.
רַבִּי אֶבְיָתָר אָמַר זָבוּב מָצָא לָהּ, והקפיד בעל הבית עליה. רַבִּי יוֹנָתָן
אָמַר נְיָמָא מָצָא לָהּ – שערה מצא והקפיד. וְאַסְּשַׁכְּחֵיהּ רַבִּי אֶבְיָתָר
לְאֵלִיָּהוּ – ופגש רבי אביתר את אליהו הנביא, אָמַר לֵיהּ רבי אביתר
מַאי קָא עָבִיד – מה עושה כעת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לֵיהּ אליהו,
עָסִיק – הקב״ה עוסק כעת בְּפִילֶגֶשׁ בְּגִבְעָה. שאל רבי אביתר וּמַאי
קָאָמַר – ומה אומר על כך הקב״ה, אָמַר לֵיהּ אליהו, כך אומר
הקב״ה, אֶבְיָתָר בְּנִי כָּךְ הוּא אוֹמֵר שזבוב מצא, וְיוֹנָתָן בְּנִי כָּךְ הוּא
אוֹמֵר שנימא מצא. אָמַר לֵיהּ רבי אביתר לאליהו חַס וְשָׁלוֹם – איך
אפשר לומר כך וּמִי אִיכָּא תַּפֵּיקָא קַמֵּי שְׁמַיָּא – וכי יש ספק בשמים
כיצד היה המעשה. אָמַר לֵיהּ אליהו, אִלּוּ וַאֲלוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים
הֵן – גם אתה וגם רבי יונתן צודקים, תחילה זָבוּב מָצָא וְלֹא הִקְפִּיד,
ואחר כך נְיָמָא מָצָא וְהִקְפִּיד. וממה שראינו שהקב״ה גילה לרבי
אביתר את פירוש הפסוק, סימן שהוא אדם גדול.

הגמרא מבארת היכן מצא את הזבוב והנימא: אָמַר רַב יְהוּדָה זָבוּב
שאמר רבי אביתר, היינו שמצא זבוב בִּקְעָרָה, וְנְיָמָא שאמר רבי
יונתן, היינו בְּאוֹתוֹ מָקוֹם – במקום ערוה, שדרכן היה להשיר את
השער שבמקום הערוה והיא לא עשתה כך. זָבוּב מְאִיסְנוּתָא –
הקפדתו של בעל הבית, היתה מחמת שהמאיסה עליו
את המאכל, וְנְיָמָא – הקפדתו של בעל הבית על נימא היתה
מחמת סַכָּנְתָא – שהיא סיכנה אותו בכך שלא השירה את השער,
והוא עלול היה להעשות כרות שפכה. אִיכָּא דְּאָמְרֵי – ויש שאמרו
שאִידֵי וְאִידֵי בְּקְעָרָה – שגם הזבוב וגם השערה, שניהם נמצאו
בקערת האוכל שנמאס בגללם. אלא שזְּבוּב אוּנְטָא – זבוב שנמצא
בקערה היא אונס, וְנְיָמָא פְּשִׁיעוּתָא – ושערה שנמצאת באוכל
היא פשיעה, ולכן אמר אליהו שזבוב מצא ולא הקפיד ונימא מצא
והקפיד.

אָמַר רַב חִסְדָּא, לְעוֹלָם אַל יָטִיל אָדָם אֵימָה יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁהֲרֵי
פִּילֶגֶשׁ בְּגִבְעָה הֵטִיל עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ אֵימָה יְתֵירָה, ומחמת זה ברחה
לבית אביה, וכשחזרה משם עם בעלה הוכרחו ללון בגבעה אשר
לבנימין ושם נאנסה על ידי אנשי הגבעה, וְנִגְרַם הדבר שהִפִּילָה
בְּמָה רְבָבוֹת מִישְׂרָאֵל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל הַמֵּטִיל אֵימָה

המשך בעמוד קס

יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, סוֹף הוּא בָּא לִידֵי שְׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת, גִּילּוּי עֲרָיוֹת וְשִׁפֵּיכוּת דָּמִים וְחִילּוּל שַׁבָּת. גילוי עריות, שכאשר האשה צריכה לטבול לנידתה בזמן שהצינה גדולה, היא חוששת לומר לבעלה שלא טבלה והוא בא עליה בנידתה. שפיכות דמים, או כפי שהיה בפילגש בגבעה, או כשבורחת מבעלה מחמת פחד, אינה נזהרת ונופלת באחד הבורות או מהגשר. וחילול שבת, שפעמים שהאשה לא הספיקה לבשל מערב שבת או שלא הדליקה את הנר מבעוד יום, ומפחד בעלה, היא מבשלת או מדליקה את הנר בשבת.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין הנהגת הבית: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, הָא דְּאָמְרֵי רַבָּנַן – מה שאמרו חכמים במשנה (שבת לד.) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֶשֵּׁכָה – מבעוד יום קודם שקיעת החמה, עֲשַׂרְתֶּם – האם עישרתם את הפירות שנאכל בשבת. עֲרַבְתֶּם – האם ערבתם עירובי חצירות שנוכל לטלטל בשבת בחצר, הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. דיבורים אלו שהם לזרז את בני הבית צָרִיךְ